

מריחואנה ומדע

בשנת 1970, בעקבות העלייה בפופולריות של המריחואנה, הקציב הקונגרס האמריקני מיליון דולר לוועדה הלאומית לצורך חקירת השפעות המריחואנה. בראש "הוועדה הלאומית למריחואנה ולשימוש לרעה בסמים", שנקראה גם "ועדת שייפר", עמד מושל פנסילבניה לשעבר, ריימונד שייפר. עם תריסר חבריה נמנו גם ארבעה רופאים, שני עורכי דין וארבעה חברי קונגרס.

ועדת שייפר סקרה טיעונים על הסכנות שבשימוש במריחואנה, שהושמעו מאז 1920, ואשר כמה מהן עדיין נחשבו אמיתיות ב-1970. לצורך סקירת העדויות המדעיות ובחינתן שכרה הוועדה יועצים. בכל אותם נושאים שלגביהם היו חסרים לוועדה נתונים חשובים, היא מימנה מחקרים משלה. בנוסף, ערכה הוועדה שימועים ברחבי ארצות-הברית, שבהם עורכי דין, רופאים, אנשי מחקר, מחנכים, סטודנטים ואנשי חוק הציגו את דעותיהם על השפעות המריחואנה ועל החוקים האוסרים את מכירתה ואת השימוש בה.

ועדת שייפר לא מצאה עדות משכנעת לפיה המריחואנה גורמת לפשיעה, לאי-שפיות, להתנהגות דו-מינית, לתסמונת אי-הניעה (חוסר מוטיבציה), או שהמריחואנה מהווה מקפצה לסמים אחרים. מחקרים שנערכו על בעלי חיים הראו, ששום מינון של מריחואנה אינו הופך אותה למזיקה באופן בלתי-הפיך לבני אדם, כי גם מינונים גבוהים של מריחואנה לא פגעו ברקמות או באיברים.

באחד המחקרים שערכה הוועדה, ניתנה לנבדקים גישה חופשית למריחואנה, בתנאי מעבדה, במשך 21 יום. גם לאחר השימוש המוגבר במריחואנה לא התגלתה כל פגיעה, פסיכולוגית או שכלית, בנבדקים. מחקר אחר, שנערך בג'מייקה וביוון ומומן על ידי ממשלת ארצות-הברית, לא גילה בעיות גופניות או מנטליות בקרב משתמשים כבדים במריחואנה, לאורך שנים רבות. מספר מחקרים הראו, כי השימוש במריחואנה לא גרם לתלות גופנית או לדעיכה רגשית, גם לאחר שימוש מוגבר בטווח ארוך.

ועדת שייפר סברה, כי שימוש של בני אדם בסם כלשהו לעולם לא יהיה בטוח לחלוטין. בהתחשב בהשפעות השליליות הידועות של עישון טבק, הניחו חברי הוועדה שעישון מריחואנה עלול לפגוע בריאותיהם של המעשנים. בנוסף, הם הביעו חשש, כי נהיגה בהשפעת מריחואנה עלולה לגרום לתאונות. כמו מרבית האמריקאים, סברו גם חברי הוועדה, שלילדים אסור להשתמש במריחואנה. חברי הוועדה חששו גם, כי שימוש כבד במריחואנה בטווח הארוך על ידי מבוגרים עלול להוביל לקשיי הסתגלות חברתית. עם זאת, הם סברו כי "הבעיות הקשורות למריחואנה, המופיעות רק אצל משתמשים כבדים לטווח ארוך, נופחו יתר על המידה ובאופן דרמטי מדי".

בהתבססם על נפח מחקר מדעי גדול, הגיעו חברי הוועדה למסקנה כי "מה שידוע עד כה על השפעות המריחואנה ועל השימוש בה... אינו מהווה איום גדול על בריאות הציבור".

ועדת שייפר קיוותה שסקירת הראיות המדעיות שביצעה תאפשר לפתור את הוויכוח הציבורי על המדיניות בקשר למריחואנה, ויכוח שנמשך בחברה האמריקאית לאורך יותר מעשור. כאשר פורסם דו"ח הוועדה, ב-1972, למעלה מ-42 מיליון אמריקאים השתמשו במריחואנה. בקרב הנוער התקבלה המריחואנה כסמל למרד.

הם היו ספקנים באשר לטענות שמריחואנה גורמת לפשיעה ולשיגעון. הם הביעו חוסר אמון בטענות חדשות, לפיהן המריחואנה גורמת נזקים פסיכולוגיים וביולוגיים.

צעירים רבים התנגדו באופן גלוי לחוק על-ידי עישון מריחואנה במקומות ציבוריים. מספר המעצרים בעקבות עישון מריחואנה גדל בהתמדה. משתמשי מריחואנה צעירים ללא עבר פלילי נשלחו לבתי סוהר על אחזקת כמויות קטנות של הסם. בשל סיבות אלו ואחרות הגיעה ועדת שייפר למסקנה, כי המדיניות בנוגע למריחואנה הפכה מזיקה יותר לחברה האמריקאית מאשר המריחואנה עצמה. "בהכירה את הכמות העצומה של מידע מוטעה על מריחואנה," ניסתה הוועדה "ליצור דה-מיתולוגיזציה שלה," כדי שניתן יהיה לנהל דיון רצינוני יותר על המדיניות הקשורה למריחואנה.

המלצות ועדת שייפר לגבי השימוש במריחואנה, שבהן תמכו כל 13 חבריה, היו להמשיך לאסור את גידול המריחואנה ואת הפצתה, אך במקביל לבטל את העונשים הקבועים בחוק הפלילי על אחזקת מריחואנה ועל שימוש בה. המלצה זו נתמכה על ידי האגודות העיקריות באמריקה, כגון אגודת עורכי הדין, אגודת הרפואה האמריקאית, אגודת בריאות הציבור האמריקאית, מועצת הכנסיות הלאומית, המועצה הלאומית לחינוך והאקדמיה לרפואה של ניו-יורק. 10 בסקירות אחרות של העדויות המדעיות הסכימו מספר חוקרים עם המלצות ועדת שייפר, כי שימוש מתון במריחואנה אינו מסוכן. 11 בערך באותו זמן, ועדות ממשלתיות שמונו בבריטניה, בקנדה, באוסטרליה ובהולנד, הגיעו גם הן למסקנה כי הסיכון של שימוש במריחואנה קטן מכדי להצדיק הטלת סנקציות פליליות חמורות.

המומחה לסמי הרדמה, גבריאל נאחאס, מאוניברסיטת קולומביה, מתנגד נמרץ לשימוש במריחואנה בארצות-הברית ובארץ מולדתו מצרים, יצא בפומבי נגד ועדת שייפר. 13 בשנת 1974 סייע נאחאס לסנטור ג'יימס איסטלנד לארגן ועדות לגביית עדויות, במטרה מכוונת להפריך את ממצאי הוועדה. 14 רק עדים שדגלו באיסור על שימוש במריחואנה הזמנו להעיד. כולם התלוננו שוועדת שייפר התעלמה מראיות המצביעות על הסכנות החברתיות והמוסריות של השימוש בסם. הם תיארו את ההשפעה השלילית והמזיקה שיש למריחואנה על אישיותו של המשתמש, על ההניעה שלו, על כוח שיפוטו, על יכולתו האינטלקטואלית ועל ההיגינה האישית שלו. עוד הם טענו, כי מולקולות של מריחואנה השתמרו במוחם של המשתמשים, ולכן גם אנשים שעישנו מריחואנה פעם אחת בשבוע היו מסוממים באופן תדיר. העדים סיפרו על התמכרות לסם ועל התפרצויות אלימות. הם טענו כי המריחואנה הפחיתה את יכולתם להתנגד לפיתויים הומוסקסואליים ואף הפכה אותם נוחים יותר להיכנע לתעמולה קומוניסטית. בנוסף, הם טענו, כי השימוש במריחואנה כבר הוביל סטודנטים רבים להתמכרות להירואין.

אנשים שהעידו בפני ועדת איסטלנד טענו עוד, כי ועדת שייפר התעלמה מראיות מדעיות המצביעות על סכנות ביולוגיות הנובעות משימוש במריחואנה. רבים מהעדים ערכו בעצמם סקרים שבדקו את הקשר בין מריחואנה לבין רעילות ביולוגית. אחד העדים טען, שגילה פגיעה במוחם של צעירים שעישנו מריחואנה, אחר העיד על כך שריאותיהם של חיילים אמריקאים שעישנו חשיש במשך פחות משנה נפגעו באופן חמור, ועד נוסף סיפר כי המחקר שלו הראה כמות נמוכה של טסטוסטרון וספירות זרע נמוכות אצל גברים שעישנו מריחואנה. כמה מעדי ועדת איסטלנד סיפרו כי נתנו מנות גדושות של THC לבעלי חיים, ואחר כך מצאו אצלם מחסור בהורמונים, אי-פוריות ופגיעה בעוברים. אחד המדענים מסר כי לאחר שקופי רזוס הוכרחו לנשום עשן מריחואנה, נפגע מוחם באופן בלתי הפיך. חוקרים אחרים דיווחו על מחקרים שבהם נחשפו תאים אנושיים ל-THC בצלחות פטרי במעבדה. הם טענו, כי ה-THC יצר אנומליות כרומוזומליות ופגע במערכת החיסונית של הגוף. כל העדים בוועדת איסטלנד הזהירו, כי הפיכת המריחואנה לחוקית תגרום לאסון חברתי. הם חזו כי השימוש

במריחואנה יגבר מאוד, וכי הבעיות יגיעו לממדים של מגיפה. מספר עדים הזהירו מפני מתן אפשרות לרכוש מריחואנה בצורתיה השונות, דבר שעלול להעצים את ההשפעות המזיקות של הסם בצורה חמורה. סנטור איסטלנד בעצמו ניבא, כי אם יגבר השימוש במריחואנה על ידי בני נוער, תעמוד החברה האמריקאית בסכנה מסוימת של הרס: "ארצנו סובלת ממגיפת מריחואנה-חשיש... אם המגיפה לא תיעצר, עלולה החברה שלנו להיכבש בידי 'תרבות המריחואנה' – תרבות המונעת על-ידי הרצון העז לסיפוק עצמי וחסרה הכוונה מוסרית גבוהה. חברה כזו לא תוכל להתקיים בטווח הארוך."

במשך 25 השנים האחרונות מימן המכון הלאומי לשימוש לרעה בסמים (NIDA – National Institute on Drug Abuse), מחקרים על כל אחד מהטיעונים שהושמעו בוועדת איסטלנד. החוקרים השוו רמות של הורמוני מין ודפוסים של גלי מוח אצל משתמשי מריחואנה ולא-משתמשים. הם חיפשו אנומליות בזרע של גברים מעשנים וניסו לאתר פגיעות בילדים שאמהותיהם השתמשו במריחואנה במהלך הריון. מדענים מתחום הרפואה בדקו תאי ריאות של מעשני מריחואנה ותיקים, וערכו להם בדיקות תפקוד ריאה. מדענים מתחום מדעי החברה ערכו מבדקי אישיות, התאמה חברתית ואינטליגנציה למשתמשי מריחואנה וללא-משתמשים. הם השוו את ציוניהם של סטודנטים המעשנים מריחואנה לאלה של הנמנעים מעישון, השוו משכורות של עובדים המשתמשים במריחואנה לאלו של לא-משתמשים, ואף בדקו מידע על תאונות דרכים קטלניות, כדי לגלות הוכחה לקשר בין שימוש במריחואנה ותאונות. אפידימיולוגים חיפשו קישורים בין שימוש במריחואנה ושימוש בסמים לא חוקיים אחרים. במחקרי מעבדה, ניתן לנחקרים לעשן מריחואנה כדי להעריך את השפעת הסם על הזיכרון, ההניעה, היכולת הפסיכו-מוטורית ועל ההשתלבות בחברה. חוקרים אחרים נתנו מנות יומיות גדולות של THC, במשך מספר חודשים, לבני-אדם, לעכברושים, לעכברים ולקופים, כדי לבדוק אם מתפתחת אצלם תלות במריחואנה. מדענים חשפו במעבדה תאי אדם ל-THC או לעשן מריחואנה, וחיפשו אחר אנומליות בתאים שנבדקו במיקרוסקופ.

בשנת 1982 סקרו ועדות של המכון לרפואה (IOM) ושל ארגון הבריאות העולמי (WHO) את המחקר הקיים על מריחואנה, כולל זה שנערך בעשר השנים מאז ועדת שיפר, ב-1972. אף אחת מהוועדות לא מצאה עדות משכנעת לנזק ביולוגי, פסיכולוגי, או לכל הפרעה בתפקוד החברתי אצל כל מי שהשתמשו במריחואנה באופן מתון. המחקרים הראו, כי למעשני מריחואנה כבדים, שהשתמשו בסם לאורך זמן, היו אמנם בעיות, אבל אף מחקר לא קבע שהמריחואנה היא הגורם להן. תחת זאת מצאו החוקרים באופן עקבי, כי בעיות פסיכולוגיות חמורות ובעיות של אי-השתלבות חברתית, שמהן סבלו מעשני מריחואנה כבדים, היו קיימות אצלם גם לפני שהחלו לעשן מריחואנה.

אף שמחקרים בבני אדם נכשלו בדרך כלל בגילוי נזק ביולוגי מעישון מריחואנה, הוועדות של האירגונים IOM ו-WHO הביעו דאגה ממספרם הגדול של מחקרים בבעלי חיים ובתאים אנושיים שהצביעו על אפשרות לרעילות ביולוגית. אף שרוב המחקרים שהוצגו בשימועי איסטלנד לא אוששו על ידי חוקרים אחרים, טיעונים חדשים הופיעו, טיעונים שהתבססו על מחקרים נוספים בבעלי חיים u1493 ובתאים אנושיים. חברי הוועדות לא היו משוכנעים שמחקרים על חיות ותאים ישימים גם לבני אדם, אך לא רצו לבטל לגמרי את תוצאותיהם. הדו"חות של IOM ושל WHO משנת 1982 היו זהירים יותר מהדו"ח של ועדת שיפר, עשר שנים קודם לכן. מאז שנת 1982 גדלה באופן עקבי התמיכה הממשלתית במחקר על השפעות המריחואנה. ב-1982 עמד התקציב לחקר המריחואנה של NIDA על כשלושה מיליון דולר. בשנת 1987 גדל התקציב ל-15 מיליון דולר, ובשנת 1990 הוא כבר עמד על 26 מיליון דולר. 17 חלק גדול של המחקר התמקד בטענות על רעילות ביולוגית, שנטענו בתחילת שנות השבעים. במחקרים שנערכו על תאים הראו המדענים, כי מנות גדולות

של THC או של מריחואנה בעישון, שנלקחו בקביעות, משבשות את תפקודם של התאים בתנאי מעבדה. במחקרים על בעלי החיים הצליחו החוקרים להצביע על מגוון של השפעות ביולוגיות, במיוחד כאשר מזריקים THC באופן ישיר לווריד החיות ולחלל הבטן או המוח שלהן. במחקרים שנערכו על חיות ועל תאים מצאו המדענים יותר ויותר נזקים ביולוגיים, כאלה שלא נמצאו מעולם בגופם של מעשני מריחואנה, כגון אי-פוריות, נזק מוחי, נזקים למערכת החיסונית והתמכרות פיזית.

בניגוד למה שהיה בשנות השבעים, ממנת כיום NIDA מחקרים מעטים על בני אדם המשתמשים במריחואנה. המחקרים הראשונים, שערכו בדרך כלל השוואות בין משתמשי מריחואנה כבדים לבין לא-משתמשים, מצאו רק לעתים נדירות ראיות לנזקים פיזיולוגיים או פסיכולוגיים, שכליים או חברתיים, הקשורים בעישון מריחואנה. כאשר נמצאו הבדלים כאלה, הם אומתו רק לעתים נדירות על ידי מחקרים נוספים. כיום, כאשר עורכים מחקרים על בני אדם, כמעט תמיד משווים בין משתמשי מריחואנה לאורך זמן לבין לא-משתמשים. משתמשים כבדים נבדלים לרוב ממשתמשים קלים ולא-משתמשים בתחומים אחרים מאשר השימוש בסם.

לדוגמה, רוב המשתמשים הכבדים הם זכרים, רבים מהם השתמשו גם בסמים פסיכו-אקטיביים אחרים, ולרבים מהם בעיות שונות ומגוונות הקודמות לשימוש במריחואנה. כתוצאה מכך, מחקרים אלה עלולים לזהות אצל משתמשי מריחואנה תכונות שליליות שנבעו למעשה מגורמים אחרים מן השימוש בסם.

באמצעות עריכת בדיקות רבות מגבירים החוקרים את הסבירות לכך שכמה מן הממצאים החיוביים ינבעו ממקורות סטטיסטית. באמצעות טכנולוגיות חדשות מגלים החוקרים הבדלים דקים בין המשתמשים במריחואנה לבין לא-משתמשים, שלא ניתן היה לגלות קודם לכן. לדוגמה, תוך שימוש באנליזות כמותיות באמצעות מחשב, נמצאו לאחרונה "הבדלים סטטיסטיים משמעותיים" בין דפוסי גלי המוח של מעשני מריחואנה כבדים לעומת אלה של לא-משתמשים - הבדלים שלא ניתן לקשר לפגיעה פסיכולוגית או שכלית בחיי היומיום.

בשנת 1972 הזהירה ועדת שיפר, כי "המדע הפך לנשק במאבק התעמולתי". הצהרה זו נכונה כיום אף יותר. אירגון NIDA מממן מחקר במטרה לגלות אם נגרם נזק בעקבות שימוש במריחואנה. לאחר מכן מפיצים NIDA וסוכנויות ממשלתיות אחרות ממצאים שליליים לחברי קונגרס, לתקשורת ולציבור, באמצעות דו"חות רשמיים, הודעות לעיתונות ועלוני חינוך נגד סמים. בממצאים הללו, המתקבלים ממחקרים בחיות ובתאים, מצוטטות עדויות לנזקים ביולוגיים של המריחואנה, למרות שבאופן עקבי לא נמצאו נזקים כאלה בבני אדם. ממצאים קלים מאוד מוצגים כ"משמעותיים". קשרים סטטיסטיים – כגון הקשר בין מעשנים כבדים לעבריינות נוער, או הקשר בין שימוש כבד במריחואנה לשימוש בקוקאין – משמשים כדי לרמוז על קשר של סיבה ומסובב. מהמחקרים המצביעים על חוסר השפעה – או על השפעה חיובית הקשורה למריחואנה – מתעלמים לחלוטין. בקיצור, המדע מנוצל בצורה סלקטיבית לצורך התמיכה בטענה, כי הסכנות שבשימוש במריחואנה אכן אומתו על ידי המדע.

סקירת הספרות המדעית שערכנו מובילה אותנו לסכם ולומר, כי המריחואנה אינה מסוכנת לבני אדם יותר ממה שסברה ועדת שיפר, ב-1972. יתר על כן, המחקר מצביע על כך שמכמה אספקטים המריחואנה מסוכנת עוד פחות ממה שוועדת שיפר חשדה. ב-1995 קבעה ועדה הולנדית ממשלתית, כי "כל מה שידוע לנו עתה... מוביל למסקנה שהסיכונים שבשימוש בקנביס אינם יכולים כשלעצמם להיחשב 'בלתי רצויים'". 19 באותה שנה הצהירו העורכים האנגליים של העיתון הרפואי "לנצט" (Lancet) בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים, כי "עישון קנביס, גם בטווח ארוך, אינו מזיק לבריאות". 20 בפרקים הבאים נסקור שלושים שנה של עדויות מדעיות שעליהן ביססו הממשלה ההולנדית והעיתון הרפואי "לנצט" (Lancet) את המסקנה הזו.